

ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАСАДНИЧИХ ПРИНЦИПІВ ЯПОНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ В УКРАЇНІ

Однією з базових моделей побудови економічної системи та організації системних взаємодій всередині національної економічної системи є японська модель, що характеризується високим рівнем інноваційності, потужним техніко-технологічним базисом виробничої системи, представляючи собою перспективний напрямок досліджень у сфері імплементації ефективних управлінських практик у межах інших національних систем. Актуалізація даного дослідницького напрямку зумовлена обумовлена широким спектром викликів, які постають перед українською економікою як в контексті подолання наслідків військової агресії, так і організації послідовного процесу відбудови.

Ключовими засадничими принципами функціонування економічної моделі японського типу можна визначити наступні: (1) впливовість історико-географічних чинників на формування виробничо-технологічної бази економіки; (2) специфічний характер організації внутрішньо-соціальних взаємодій, високий рівень свідомості громадянського суспільства; (3) стійка система трьохсторонньої комунікації та економічної взаємодії між урядовими установами, підприємницькими утвореннями та громадськістю; (4) використання унікальних організаційно-управлінських та адміністративних практик на кожному ієрархічному рівні побудови економічної системи. Окреслені засадничі принципи потребують більш ґрунтовного розгляду у контексті можливостей їх якісної імплементації у межах національної економічної системи.

Перш за все, варто розглянути базові організаційні характеристики підприємницьких утворень, що функціонують у межах японської економіки, які можна систематизувати у дві укрупнені групи – традиційні (засновані на пайовій участі у формуванні статутного капіталу підприємницькими структурами), кейрецу (яп. 系列). Особливої уваги вимагає остання зі згаданих форм, що базується на розширеній концепції інтеграції бізнес-структур вертикального типу. Кейрецу передбачає налагодження економічних взаємодій між різнорівневими структурами у форматі «материнська-дочірня компанія». Зазвичай материнською компанією здійснюється передача окремих функцій або процесних етапів виробничого процесу з метою скорочення витратного навантаження (за рахунок нижчого рівня оплати праці). дочірні підприємства можуть також застосовуватися у якості об'єктів венчурного інвестування з метою мінімізації ризиків. Водночас, центральною компанією акумулюється інвестиційний та інноваційний ресурс розвитку з метою забезпечення більш ефективного його розподілу та використання. Слід відзначити, що відповідним чином вертикально інтегровані компанії беруть участь у статутних фондах один одного, шляхом володіння незначною часткою акцій. Таким чином, система кейрецу забезпечує зосередження бізнес-структур навколо центральної компанії (зазвичай банківської установи), з метою оптимізації процесів комбінування та кооперації між субпідприємствами як на у внутрішньогалузевому, так і міжгалузевому розрізі. Імплементація описаної вище практики у межах національної економіки полягає у налагодженні взаємозв'язку між банківською установою та великим підприємством з подальшим залученням малих та середніх підприємств для делегування окремих виробничо-технічних функцій зі збереженням операційної незалежності кожного з учасників та спільною координацією й стратегуванням процесів інвестиційно-інноваційного розвитку.

Іншою відмінною ознакою функціонування економічної моделі японського типу є специфіка організації праці, яка з одного боку передбачає, так званий, «довічний найм», а з іншого визначає особливий характер залежності розміру матеріальної винагороди, динаміки кар'єрного зростання та віку працівників. Традиційно, в японській системі рух кадрів у межах

галузей є мінімальний, що обумовлено тривалим періодом працевлаштування кадрів до досягнення ними пенсійного віку. Характерною особливістю системи є низький рівень стимулюючих матеріальних виплат, що парадоксально поєднується з високою вмотивованістю праці та внутрішньою лояльністю працівників за рахунок їх широкого залучення до процесів вдосконалення управлінських та виробничих процесів всередині компанії (без додаткової фінансової винагороди). Впровадження японського досвіду у рамках національної системи полягає у комбінованому підході, тобто перспективним є забезпечення широкої інтеграції кадрового ресурсу у процеси виробничо-адміністративних поліпшень, але з використанням справедливої системи матеріального заохочення такої ініціативної активності. Такий підхід дозволить з одного боку, мобілізувати додаткові ресурси зростання ефективності підприємницького утворення, а з іншого, сприятиме зростанню мотивованості та лояльності персоналу.

Японія використовує механізм спеціальних економічних зон як один із засобів поліпшення показників окремих регіонів і формування вигідного ділового клімату для підприємств з іноземним капіталом. Регулювання діяльності СЕЗ в Японії здійснюється на підставі цілого ряду законодавчих актів: «Про регулювання валютних операцій і зовнішньої торгівлі», «Про надзвичайні заходи по сприянню імпорту і залучення прямих іноземних інвестицій в Японію», «Про спеціальні зони, пов'язані зі структурними реформами» і ін. Серед територій з особливим статусом в Японії виділяють: національні стратегічні спеціальні зони; спеціальні зони міжнародного значення і особливі зони регіонального значення; інноваційні промислові кластери (технопарки). Ініціатором створення кластерів і технопарків в Японії виступає уряд. Адаптація й успішна імплементація даної практики японської моделі економіки в Україні передбачає здійснення ефективної кластеризації регіонального розвитку шляхом виділення спеціалізованих галузевих профілів регіонів (на основі об'єктивних просторово-економічних переваг) та їх групування з метою концентрації управлінського та фінансового ресурсу навколо найбільш перспективних напрямків галузевого розвитку окремих територій, що стосується як традиційних галузей (промисловість, торгівля, рекреація), так і розвитку сучасного четвертинного сектору.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що застосування практичного досвіду організації японської моделі економічної системи відкриває широкі можливості до вдосконалення прийнятих у межах вітчизняної системи організаційно-управлінських засад функціонування підприємницьких утворень, вимагаючи комплексного підходу до інтеграції внутрішньогалузевих та міжгалузевих зв'язків, імплементації прогресивних практик кадрового управління, забезпечення ефективної регіональної кластеризації.

Перелік посилань:

1. Сфера відповідальності ЗДУ ПУ в Японії: Економічний паспорт країни. *Дніпропетровська обласна державна адміністрація.* URL: <https://adm.dp.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/20210506-ekonom-pasport-yaponii-v-mzs.pdf>.